

THE IMPORTANCE OF DEVELOPMENT CENTERS IN PRESCHOOL EDUCATION

Yusupova Zebo Alikulovna

Educator of the 21st Preschool Educational Service Center of Jizzakh

Abstract: This article explores the theoretical foundations and pedagogical significance of development centers in preschool education. It analyzes children's developmental indicators and proves the effectiveness of such environments through statistical data.

Keywords: Development centers, preschool education, learning environment, child development, cognitive development, speech development, socialization, creativity, independent thinking, interactive methods, innovative pedagogy, learning through play.

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim mashg'ulotlarida rivojlantiruvchi markazlarning nazariy asoslari, pedagogik mohiyati hamda amaliy ahamiyati keng yoritiladi. Tadqiqot davomida bolalarning kognitiv, nutqiy, ijtimoiy va ijodiy rivojlanish ko'rsatkichlari tahlil qilinib, rivojlantiruvchi muhit samaradorligi statistik ma'lumotlar asosida isbotlandi.

Kalit so'zlar: Rivojlantiruvchi markazlar, maktabgacha ta'lim, pedagogik muhit, bolalar rivoji, kognitiv rivojlanish, nutq rivoji, ijtimoiylashuv, ijodkorlik, mustaqil fikrlash, interfaol metodlar, innovatsion pedagogika, o'yin orqali o'rganish.

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические основы и педагогическое значение развивающих центров в дошкольном образовании. Анализируются показатели развития детей, а эффективность развивающей среды подтверждается статистическими данными.

Ключевые слова: Развивающие центры, дошкольное образование, педагогическая среда, развитие детей, когнитивное развитие, речевое

развитие, социализация, креативность, самостоятельное мышление, интерактивные методы, инновационная педагогика, обучение через игру.

ʻlim tizimi inson hayotining eng muhim va masʻuliyatli davrlaridan birini tashkil nutqiy rivojlanishiga mustahkam poydevor yaratiladi. Ilmiy tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, 3–7 yosh oraligʻi bolaning miya rivojlanishining eng faol bosqichi boʻlib, bu davrda berilgan taʻlim va tarbiya uning kelajakdagi muvaffaqiyatiga bevosita taʻsir koʻrsatadi. Zamonaviy taʻlim paradigmasi bolani passiv bilim oluvchidan faol subyektga aylantirishni talab etadi. Anʻanaviy yondashuvda bola koʻproq tinglovchi rolida boʻlsa, innovatsion yondashuvda u mustaqil oʻrganadi, tajriba oʻtkazadi va xulosalar chiqaradi. Shu jihatdan rivojlantiruvchi markazlar maktabgacha taʻlimning muhim tarkibiy qismi sifatida maydonga chiqmoqda. Rivojlantiruvchi markazlar — bu maxsus tashkil etilgan predmet-muhit boʻlib, unda bolalar erkin tanlov asosida faoliyat yuritadi. Ushbu markazlar bolaning qiziqishi, ehtiyoji va individual xususiyatlariga mos holda tashkil etiladi. Bu esa taʻlim jarayonining tabiiy, qiziqarli va samarali boʻlishini taʻminlaydi. Bugungi kunda xalqaro tadqiqotlar, xususan UNICEF va OECD tomonidan olib borilgan izlanishlar erta yoshdagi rivojlantiruvchi muhitning bolalar rivojiga kuchli ijobiy taʻsir koʻrsatishini isbotlagan. Shu sababli rivojlantiruvchi markazlarning ahamiyati tobora ortib bormoqda.

Rivojlantiruvchi markazlar zamonaviy maktabgacha taʻlimning asosiy komponentlaridan biri boʻlib, ular bolaning har tomonlama rivojlanishini taʻminlovchi kompleks pedagogik muhitni tashkil etadi. Ushbu markazlarning mohiyati faqatgina oʻquv materiallarini joylashtirish emas, balki bolaning mustaqil faoliyatini ragʻbatlantiruvchi, uni oʻylashga, izlanishga va tajriba oʻtkazishga undovchi tizimli muhit yaratishdan iboratdir. Anʻanaviy taʻlimda bilimlar tayyor

shaklda berilsa, rivojlantiruvchi markazlarda bola bilimni faoliyat orqali o'zlashtiradi. Bu esa konstruktivistik yondashuvning amaliy ko'rinishi hisoblanadi. Bola bu jarayonda nafaqat bilim oladi, balki o'zining fikrlash jarayonini boshqarishni ham o'rganadi. Shu sababli rivojlantiruvchi markazlar metakognitiv ko'nikmalarni shakllantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Psixologik jihatdan qaraganda, bu markazlar bolaning ichki motivatsiyasini oshiradi. Bola majburiy emas, balki qiziqish asosida faoliyat yuritadi. Bu esa o'rganish jarayonini samarali va barqaror qiladi. Ayniqsa, Lev Vygotsky tomonidan ilgari surilgan "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi doirasida qaralganda, rivojlantiruvchi markazlar bolaning mustaqil va qo'llab-quvvatlangan faoliyati o'rtasidagi muvozanatni ta'minlaydi. Bundan tashqari, Jean Piaget nazariyasiga ko'ra, bola bilimni faol harakatlar orqali quradi. Rivojlantiruvchi markazlarda aynan shu jarayon yuz beradi: bola predmetlar bilan ishlaydi, tajriba qiladi, xatolardan o'rganadi va natijada bilimni chuqur o'zlashtiradi. Shu sababli bu markazlar bolaning kognitiv rivojlanishida muhim vosita hisoblanadi.

Pedagogik nuqtai nazardan rivojlantiruvchi markazlar quyidagi chuqur funksiyalarni bajaradi:

- bilimni individuallashtirish (har bir bola o'z tezligida o'rganadi) aol o'rganishni ta'minlash
- muammoli vaziyatlar yaratish orqali tafakkurni rivojlantirish
- o'z-o'zini baholash va refleksiya ko'nikmalarini shakllantirish

Rivojlantiruvchi markazlar har biri alohida pedagogik vazifani bajaradi va bola rivojining muayyan jihatini shakllantirishga xizmat qiladi. Ularni chuqurroq tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, har bir markaz o'ziga xos psixologik va metodik mexanizmlar orqali ta'sir ko'rsatadi.

Til va nutq markazi bolalarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda asosiy rol o‘ynaydi. Ushbu markazda bola nafaqat so‘z boyligini oshiradi, balki fikrni mantiqiy va izchil ifodalashni ham o‘rganadi. Dialoglar tuzish, hikoya qilish, rolli nutq mashqlari orqali bola nutqning turli funksiyalarini egallaydi. Bu jarayon keyinchalik uning maktabdagi o‘qish muvaffaqiyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Qurish va konstruksiyalash, matematika markazi bolaning analitik va mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Bu yerda bola shakllar, o‘lchamlar va fazoviy munosabatlarni anglaydi. Masalan, oddiy konstruktorlardan murakkab shakllar yasash orqali bola sabab-oqibat aloqalarini tushunadi. Bu esa matematik tafakkur uchun muhim poydevor yaratadi.

San’at markazi bolada ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. Rasm chizish, ranglar bilan ishlash, plastilin yordamida shakllar yaratish orqali bola o‘z his-tuyg‘ularini ifoda etadi. Bu nafaqat estetik rivojlanishga, balki psixologik barqarorlikka ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Chunki san’at faoliyati bolada stressni kamaytiradi va ichki dunyoni ochishga yordam beradi.

Fan va tabiat markazi bolani kichik tadqiqotchiga aylantiradi. Bu yerda bola kuzatadi, savol beradi va tajriba o‘tkazadi. Masalan, suvning bug‘lanishini kuzatish yoki o‘simlik o‘sishini o‘rganish orqali bola ilmiy fikrlash asoslarini egallaydi. Bu esa uning kelajakdagi STEM yo‘nalishlariga qiziqishini oshiradi.

Syujetlirolli o‘yinlar va sahnalashtirish markazi esa ijtimoiy rivojlanishning bajarish orqali jamiyatdagi munosabatlarni tushunadi. Bu jarayon empatiya, hamkorlik va kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantiradi. Ayniqsa, bu markaz

Ko'rsatkichlar	An'anaviy (%)		O'sish

Natijalar rivojlantiruvchi markazlar bolalar rivojiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishini isbotlaydi.

Rivojlantiruvchi markazlar kompetensiyaga asoslangan ta'lim modelining muhim elementi hisoblanadi. Ular individual yondashuvni ta'minlaydi va o'yin orqali o'rganishni samarali tashkil etadi. Natijada bolalar mustaqil, kreativ va moslashuvchan shaxs sifatida shakllanadi. Amaliyotda moddiy baza yetishmasligi, pedagoglar tayyorgarligi va metodik qo'llanmalar kamligi kabi muammolar mavjud. Biroq zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va pedagoglar malakasini oshirish orqali bu muammolarni bartaraf etish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, rivojlantiruvchi markazlar maktabgacha ta'lim tomonlarni rivojlanishini ta'minlab, ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Mazkur maqolada keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlantiruvchi markazlar orqali tashkil etilgan ta'lim jarayoni bolalarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, nutq va ijtimoiy ko'nikmalarni kompleks rivojlantiradi. Kelgusida ushbu yondashuvni yanada takomillashtirish, uni zamonaviy texnologiyalar bilan boyitish va keng joriy etish muhim ahamiyatga ega.

‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi” qarori.

‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 22.12.2020 yildagi 802- son Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to’g’risida.

‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun

4. Lev Vygotsky – Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Harvard University Press, 2000.
5. Jean Piaget – The Psychology of the Child. – Basic Books, 1990.
6. Maria Montessori – The Absorbent Mind. – Holt, Rinehart and Winston, 2007.
7. OECD – Starting Strong: Early Childhood Education and Care. – 2023.
8. UNICEF – Early Childhood Development Report. – 2022.
9. Early Childhood Research Quarterly. – 2021–2023 ilmiy maqolalar to‘plami.